

ОПРЕДЕЛЕНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ РОЛИ, ЗАКОНОМЕРНОСТЕЙ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ЯЗЫКОВ, ЛИТЕРАТУР, ФОЛЬКЛОРА БЕЛАРУСИ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ ЕВРОПЕЙСКОЙ И МИРОВОЙ КУЛЬТУР

ПРАБЛЕМА ШЧАСЦЯ Ё КНІЗЕ “ДАРОГА Ё НЕБА” ФЁДАРА ПАЛАЧАНІНА

Т.У. Аляксеева
Віцебск, ВДУ імя П.М. Маішэрава

Праблема шчасця адна з вядучых у сучаснай літаратуры. Асабліва яна абвастваецца ў перыяды грамадскага крызісу. Чалавека заўсёды хвалявала пытанне, як быць паспяховым, задаволеным, дзейным. Многія філосафы і літаратурныя дзеячы закраналі ў сваёй творчасці адзначаную тэму. Докшыцкі драматург Фёдар Палачанін таксама шмат увагі надае асэнсаванню дадзенага пытання.

Мэта даследавання – раскрыць асаблівасці ідэйна-маральнага вырашэння праблемы шчасця ў кнізе “Дарога ё неба” Ф. Палачаніна.

Матэрыял і метады. Аб’ектам увагі з’яўляецца драматургічная спадчына Ф. Палачаніна. Метадалагічную аснову даследавання складаюць асноўныя прэмы феноменалагічнага, герменеўтычнага і дэскрыптыўнага навуковых падыходаў, што дазваляюць высветліць, які сэнс укладаюць героі ў паняцце шчасця; разгледзець шляхі персанажаў для дасягнення дадзенага пачуцця; ахарактарызаваць аўтарскую пазіцыю.

Вынікі і іх абмеркаванне. У 2014 годзе выдадзена кніга “Дарога ё неба” Ф. Палачаніна, якая змяшчае 11 твораў. Ва ўсіх п’есах гучыць пытанне шчасця. У кожнага персанажа свой шлях да шчасця і сваё разуменне дадзенага стану. Для адных герояў шчасце – быць каханымі і патрэбнымі бліжэйшым людзям (“Не мая віна”, “Сэрцу не згадаеш”), для другіх – матэрыяльны дабрабыт, грошы (“Ці так жывём?”, “Сэрцу не згадаеш”), кар’ерны рост (“Даравальная нядзеля”), для трэціх – здароўе і само жыццё (“Нявыпраўленая памылка”). На думку драматурга, шчасце заключаецца ў душэўным супакоенні. Для гэтага патрэбны намаганні персанажаў, праца іх душы. Толькі пасля гэтага адбываецца ўзнагарода.

Многія дзеючыя асобы п’ес Ф. Палачаніна дзеля кахання здраджваюць свайму сяброўству, хітруюць (“Даравальная нядзеля”), не прытрымліваюцца маральных нормаў, пазбаўляюць жыцця сумленных людзей (“Не мая віна”), не захоўваюць тое, што маюць (“Расплата за нелюбоў”). Аўтар сцвярджае, што на чужым няшчасці нельга пабудаваць сваё шчасце, усё роўна адбудзецца пакаранне.

Чалавек, які чыніць іншым шкоду, не заслугоўвае права быць шчаслівым. Таму апраўдана развітваецца хлопец Генадзь з непрыстойнай дзяўчынай Ірыядай, сцвярджаючы: “Ты сама загубіла сваю душу. А хіба можна жыць без душы і спадзявацца яшчэ на нейкае шчасце?!” [1, 248].

Кінасцэнарыі “Дарога ё неба” напісаны паводле легенды пра цікавы помнік прыроды – Сцёп-камень, які знаходзіцца ў Докшыцкім краі. Галоўны персанаж Сцяпан не здолеў правільна распарадзіцца сваім каханнем. Яго “сэрца паступова камянела ад ганарлівасці, зайздрасці і моцнай прагі хутчэй стаць шчаслівейшым за іншых” [1, 42]. Анёл і Час даюць слухныя парады герою: “Не ўсё прадаецца за грошы... Духоўнае багацце важней за матэрыяльнае” [1, 31], “Шчасце ў шкатулцы не ўтрымаеш. Для яго патрэбна чыстая і светлая душа... Яго трэба заслужыць” [1, 12]. Сцяпан жа толькі працай займаўся, па-царкоўнаму жыць часу не было і не атрымлівалася. Хлопец спадзяваўся на хуткі поспех, на лёгкае прызнанне з боку дзяўчыны.

Вышэйшае жаночае прызначэнне – гэта мацярынства, выхаванне дзяцей. Аўтар ілюструе, што ў маладосці некаторыя жанчыны не задумваюцца, якое гэта шчасце, калі Бог даруе дзіця. У аснову п’есы “Нявыпраўленая памылка” пакладзены дзве гісторыі жыцця жанчын, якія страцілі сваіх дзяцей і па розных прычынах не змаглі вярнуцца да іх. На працягу ўсяго свайго існавання яны імкнуліся выправіць сваю памылку і знайсці дзяцей. Гэтыя жанчыны ахвяравалі родных дзетак лёсу, каб толькі быць са сваімі каханымі мужчынамі, але ўсё жыццё пакутавалі за свае грахі. Глафіра Карпаўна прызналася мужу, што нарадзіла дачку, але аддала ў дзіцячы прытулак перад тым, як паехаць да яго на заробкі. Мужчына быў удзячны лёсу за дадзеную інфармацыю: “Вось яно, наша шчасце! Само прыйшло ў нашы рукі. А мы, дзівакі, аддаліліся ад яго.

Пагналіся за доўгім рублём, за нейкімі незвычайнымі ўмовамі. Галоўнае – быць шчаслівым і не важна дзе” [1, 57].

Пры ўзнікненні непаразуменняў паміж роднымі людзьмі сэрца маці здольнае бясконца чакаць і дараваць (вобраз Сабіны Агапаўны). Усе радасці і няшчасці, перамогі і паражэнні дзяцей маці перажываюць разам з імі.

Жанчыны імкнуцца перадаць набыты вопыт дзецям, засцерагчы іх ад памылак, падтрымаць у цяжкую хвіліну. Многія ж умешваюцца ў жыццё сваіх дзяцей, перашкаджаюць іх шчасцю (“Удава не пара хлопцу”, “Даравальная нядзеля”, “Ці так жывём?”). Для Надзеі – персанажа драмы “Удава не пара хлопцу” – шчасцем з’яўляецца здароўе хворага сына Дзяніса, а таксама нараджэнне дзіця ад каханага чалавека. Аднак малады чалавек Раман не здолеў зберагчы сваё каханне да яе, бо паслухаў маці.

Ф. Палачанін заўсёды даводзіць літаратурных персанажаў да ўсведамлення памылак маладосці, да разумення іх выпраўлення. Увесь жыццёвы шлях гераіня п’есы “Даравальная нядзеля” падманвала іншых, карысталася людзьмі для дасягнення сваёй мэты, зайздросціла. Таіса прызналася: “Я моцна прагнула шчасця. Але, на вялікі жаль, ні сама не стала шчаслівай і нікога па-сапраўднаму не ашчаслівіла. Толькі непрыемнасцей людцам нарабіла. Зразумела, але вельмі позна: на чужым няшчасці шчасця не пабудуеш” [1, 287–288].

За грахі жанчын часта прыходзіцца адказваць іх дзецям. Віталь, сын Таісы, кажа маці: “Ты перахапіла чужое шчасце. Я – дзіця падману, а не шчырага кахання. Твае нячэсныя адносіны з татам і з іншымі людзьмі таксама зрабілі нядобры адбітак і на маім, і на тваім лёсе” [1, 285].

Падобны да Таісы лёс мае і гераіня меладрамы “Ці так жывём?”, якая пастаянна жадала палепшыць дабрабыт, зарабіць шмат грошай. Яна разважала: “Для мяне найлепшы свет, калі рубель у кашальку свеціцца. Мне толькі рубель душу сагравае” [1, 210]. Дамініка нават зайздросціла пляменніцы, бо тая пазнала шчасце кахання і нарадзіла дзіця. Аўтар паказвае, як трансфармуюцца гэтыя мары і ідэалы ў сталым узросце, калі чалавек усведамляе, што нічога не набыў у жыцці акрамя хваробы.

Сапраўднае сяброўства выяўляецца ў меладраме “Пазычанае шчасце”. Шчырыя сябры дапамаглі дзяўчыне Але пазбегнуць здзеку і сораму, калі наладзілі фіктыўнае вяселле. Слушна гучаць словы Маці-Час, якія можна лічыць пэўнай рэкамендацыяй сучаснаму пакаленню: “Спяшайцеся рабіць дабро. Любіце жыццё. Даражыце кожным яго імгненнем. Умейце дараваць крыўду. Недараваная крыўда часам перашкаджае шчасцю, ператвараецца ў зло, а чалавек са злом не мае будучыні” [1, 115]. Пацвярджае дадзенае меркаванне і жыццё Аліны Навумаўны (“Мая”), якая трымала зло і крыўду на сэрцы, закрывалася ад людзей, забараняла дачцэ давяраць іншым, таму так цяжка было ў яе на душы.

Часам дзеючыя асобы вядуць доўгія размовы наконт шчасця. Напрыклад, Міраслаў, герой драмы “Слёзы радасці”, кажа: “Кожны чалавек ідзе насустрач шчасцю са сваёй меркай. Але, на жаль, многіх чакае расчараванне, бо не ўсе ўмеюць бачыць і дастойна ацаніць тое, што ёсць у іх жыцці. І таму людзі часта лічаць, што размінуліся са сваім шчасцем” [1, 318]. Ф. Палачанін вучыць быць удзячнымі лёсу за тое, што маецца ў наяўнасці, радавацца кожнаму новаму дню, прыносіць карысць бліжнім.

У кнізе “Дарога ў неба” сустракаюцца шматлікія афарыстычныя выслоўі наконт шчасця, якія ўдала ўзбагачаюць мастацкі тэкст. Напрыклад, “Шчасце – не конь, у аглоблі не запражэш”, “Шчасце само ў рукі не ідзе” [1, 239], “Кожны чалавек свайго шчасця каваль” [1, 328] і іншыя. У іх закладзены народны досвед, жыццёвая мудрасць, маральныя ідэалы, культура, традыцыі.

Заклучэнне. Такім чынам, усе героі Ф. Палачаніна прагнуць шчасця, імкнуцца да яго, але рознымі шляхамі. Для драматурга шчасце – гэта псіхалагічны стан, пры якім чалавек адчувае ўнутранае задавальненне ад умоў свайго існавання, ад рэалізацыі ўласных жаданняў і свайго прызначэння ў свеце. Галоўнымі складнікамі паняцця “шчасце” з’яўляюцца каханне і ўзаемадапамога, духоўнае адзінства.

Аўтар пераконвае, што за ўсё здзейсненае давядзецца адказваць, а асабістае шчасце нельга купіць за грошы, яго трэба заслужыць добрымі ўчынкамі, сумленнасцю, праўдай, чысцінёй. Менавіта ад самой асобы залежыць, якое будзе жыццё, ці можна ў ім нешта змяніць.

Спіс літаратуры

1. Палачанін, Ф. Дарога ў неба / Ф. Палачанін. – Мінск: Кнігазбор, 2014. – 340 с.